

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 4, NO 7, STIP, 2019

ГОД. IV, БР. 7
ШТИП, 2019

VOL. IV, NO 7
STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 4, Бр. 7
Штип, 2019

Vol. 4, No 7
Stip, 2019

PALMK, VOL 4, NO 7, STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delcev University, N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercrusse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, С. Македонија

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, N. Macedonia

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

13 ПРЕДГОВОР

Намита Субиото, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Namita Subiotto, editor of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

17 Александра Лазаревска, Виолета Јанушева

ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО НОВИНАРСКИОТ ПОТСТИЛ
НА МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Aleksandra Lazarevska, Violeta Janusheva

THE FOREIGN AND THE LOANWORDS IN THE JOURNALISTIC
SUBSTYLE OF THE MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE

27 Tuba Uzun

UYGUR DÖNEMİ ESERLERİNDE DUYGUSAL YAKINLAŞMA VE
UZAKLAŞMA GÖSTERGELERİ (FİLLER)

Tuba Uzun

SIGNS OF INTIMACY AND DISAGREEMENT IN TEXTS OF
UYGHUR PERIOD

35 Julian Vasseur

EMPHASE ET EXPRESSIVITÉ DANS LES ÉCHANGES
CONVERSATIONNELS BILINGUES NÉPALI-ANGLAIS

Julian Vasseur

EMPHASIS AND EXPRESSIVITY IN THE DAILY SPEECH
OF NEPALI-ENGLISH BILINGUALS

47 Constantin Ntiranyibagira

LA LEXICALISATION INTRAVERBALE DES FORMES TRANSITIVES
EN KIRUNDI. CAS DES AFFIXES RÉFLÉCHI ET APPLICATIF

Constantin Ntiranyibagira

INTRA-VERBAL LEXICALIZATION OF TRANSITIVE FORMS IN
KIRUNDI. THE CASE OF REFLEXIVE AND APPLICATIVE AFFIXES

55 Abraham Mahoubé Olou

TYPOLOGIE DES PRÉFIXES EN FRANÇAIS

Abraham Mahoubé Olou

TYPOLOGY OF PREFIXES IN FRENCH

65 Наџи Селими
ЈАЗИКОТ И КУЛТУРАТА ВО ДИЈАСПОРАТА – ИСТРАЖУВАЊЕ
СПРОВЕДЕНО КАЈ ДЕЦАТА СО МАКЕДОНСКО ПОТЕКЛО ВО
ШВАЈЦАРИЈА
Naxhi Selimi
CULTURAL FACTORS IN LANGUAGE LEARNING – A STUDY ON
CHILDREN OF MACEDONIAN ORIGIN IN SWITZERLAND

77 Марија Соколова
СПОРЕДБЕНА АНАЛИЗА НА ИСТИ СТИМУЛУСИ ОД
МАКЕДОНСКИОТ АСОЦИЈАТИВЕН РЕЧНИК СО ДРУГИ
АСОЦИЈАТИВНИ РЕЧНИЦИ
Marija Sokolova
COMPARED ANALYSIS OF THE SAME STIMULUS FROM THE
MACEDONIAN ASSOCIATIVE DICTIONARY WITH OTHER
ASSOCIATIVE DICTIONARY

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

89 Danijela Kostadinović
SYMBOLISM AND MUSICAL ASPECTS OF WIND IN THE SHORT
STORY “ZURLO’S MOST BEAUTIFUL DAY” BY ZHIVKO CHINGO

97 Konan Koffi Syntor
ACTION DANS LA RESACA DE JUAN MARSÉ, QUELLES
ATTRIBUTIONS AUX PERSONNAGES ?
Konan Koffi Syntor
ACTION IN LA RESACA BY JUAN MARSÉ, WHAT ATTRIBUTIONS
TO THE CHARACTERS?

111 Марија Ѓорѓиева Димова
„ОНТОЛОШКИ СКАНДАЛ“: ИГРИТЕ СО ГРАНИЦИТЕ ПОМЕЃУ
СВЕТОВИТЕ И ТЕКСТОВИТЕ
Marija Gjorgjieva Dimova
“ONTOLOGICAL SCANDAL”: GAMES WITH BOUNDARIES BETWEEN
WORLDS AND TEXTS

123 Даниела Андоновска-Трајковска
ХРОНОТОПИТЕ ВО ПЕШНАТА „МИКЕЛАНЏЕЛО“ ОД БОРЧЕ ПАНОВ
Daniela Andonovska-Trajkovska
THE CHRONOTOPES IN BORCHE PANOV’S LYRICAL POEM TITLED
“MICHELANGELO”

- 137 Maguette Dieng**
LA GUERRE EN AFGHANISTAN DANS MUSICA PARA FEOS DE
LORENZO SILVA : ENTRE DENONCIATION ET HOMMAGE
Maguette Dieng
THE WAR IN AFGHANISTAN IN "MUSICA PARA FEOS" BY
LORENZO SILVA: BETWEEN DENUNCIATION AND TRIBUTE
- 151 Ben Hamou Malak**
LANGUE ET THÉÂTRALITE DANS UN CAPTIF AMOUREUX DE
JEAN GENET
Ben Hamou Malak
LANGUAGE AND THEATRICALITY IN UN CAPTIF AMOUREUX
BY JEAN GENET
- 161 Samia Boudaa**
EFFET DE PALIMPSESTE DANS LE ROMAN LE VILLAGE DE L'ALLEMAND
OU LE JOURNAL DES FRERES SCHILLER DE BOUALEM SANSAL
Samia Boudaa
EFFECT OF PALIMPSEST IN THE NOVEL LE VILLAGE DE L'ALLEMAND
OU LE JOURNAL DES FRÈRES SCHILLER BY BOUALEM SANSAL
- 171 Славчо Ковилоски**
НАСЛЕДНИЧКАТА НА ХОМЕР: ДАФИНА ОД СЕЛО ПРОСЕНИК,
СЕРСКО
Slavcho Koviloski
SUCCESOR OF HOMER: DAFINA FROM THE VILLAGE OF PROSENIK,
SERRES AREA
- 183 Марија Леонтиќ**
ПОЕТСКИОТ ВИД ГАЗЕЛ ВО РАМКИТЕ НА ОСМАНЛИНСКАТА
ДИВАНСКА КНИЖЕВНОСТ
Marija Leontik
THE POETIC TYPE GAZEL IN THE OTTOMAN DIVAN LITERATURE
- 195 Rabie Ruşid**
DOĞU MAKEDONYA İŞTİP YÖRESİNİN YÖRÜK MASALLARINDA
FORMEL UNSURLAR
Rabie Rushid
THE FORMAL ELEMENTS RESEARCH OF YORUKS TALE
- 203 Славица Урумова-Марковска**
ДОМОТ КАКО ТРАДИЦИЈА ВО РАСКАЗИТЕ НА МАЏУНКОВ
Slavica Urumova–Markovska
HOME AS A TRADITION IN THE STORIES OF MADZUNKOV

- 213 Danijela Mišić**
HEMINGWAY'S MAN IN STRUGGLE WITH THE SEA AND HIMSELF

КУЛТУРА / CULTURE

- 221 Стојанче Костов**
„ТЕШКОТО“ – СИНОНИМ ЗА ТЕШКО ОРО ОД ТИПОТ НА „ЛЕСНОТО“
Stojance Kostov
THE DANCE TESHKOTO (THE HARD ONE) – A SYNONYMUS OF A
HARD DANCE FROM THE TYPE OF LESNOTO (THE EASY ONE)

- 229 Катерина Деспот, Екатерина Намичева, Михаил Намичев**
ВЛИЈАНИЕТО НА МЕБЕЛОТ ВРЗ КУЛТУРОЛОШКИОТ АСПЕКТ НА
СТАНБЕНИОТ ПРОСТОР ВО ПРВАТА ПОЛОВИНА НА 20 ВЕК
Katerina Despot, Ekaterina Namiceva, Mihail Namicev
CULTURAL ASPECT IN THE APPLICATION OF FURNITURE IN THE
INTERIORS OF SKOPJE'S PALACES FROM THE FIRST HALF OF THE 20TH
CENTURY

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 241 Silvana Neshkovska**
THE “WELFARE” OF ENGLISH COLLOCATIONS AT THE HANDS OF
MACEDONIAN STUDENTS OF ENGLISH

- 251 Veronika Kareva**
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ENGLISH TEACHERS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 263 Лидија Тантуровска**
ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ЗА ЈАЗИЧНИТЕ ГРЕШКИ ПО
МОРФОЛОГИЈА КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
ОД МАРИЈА ГРКОВА
Lidija Tanturovska
DOCTORAL DISSERTATION OF MORPHOLOGICAL ERRORS MADE BY
STUDENTS IN PRIMARY EDUCATION BY MARIJA GRKOVA

- 273 Ранко Младеноски**
ЗНАЧЕЊЕТО НА КНИЖЕВНИОТ ТЕКСТ КАКО ПРОЦЕС
Ranko Mladenoski
SIGNIFICANCE OF THE LITERARY TEXT AS A PROCESS

287 ДОДАТОК / APPENDIX

ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Ми претставува чест да бидам член на меѓународниот Уредувачки одбор на „Палимпсест“, меѓународно списание за лингвистички, книжевни и културолошки истражувања, иницирано и формирано на Филолошкиот факултет во Штип пред три години, а ми претставува и особена чест да учествувам со предговор за седмиот број.

Од првата година па до сега списанието излегува редовно во два броја годишно со широк спектар на трудови од сите предвидени рубрики („Јазик“, „Книжевност“, „Култура“, „Методика на наставата“, „Прикази“), со автори од разни земји и од различни истражувачки профили. Објавувањето на списанието во електронска форма е многу важно, бидејќи овозможува побрза дистрибуција и отворен пристап, а со тоа и поширок круг на читателска публика како и поголеми можности за примена на резултатите од објавените трудови.

Во „Палимпсест“ бр. 7 има 25 трудови (12 оригинални научни трудови, 10 стручни трудови, 1 прегледен труд и 2 приказа) на автори од единаесет држави и тоа Македонија, Турција, Франција, Бурунди, Бенин, Швајцарија, Србија, Брегот на Слоновата Коска, Сенегал, Мароко, Алжир, напишани на македонски, англиски, француски и турски јазик. Трудовите ги пополнуваат сите рубрики на списанието. Квантитативно доминираат трудовите од рубриката „Книжевност“ (вкупно 12, а во нив се истражуваат дела на класици и на современи македонски, руски, турски, шпански, француски, алжирски, американски автори, како и народното творештво), следува рубриката „Јазик“ со 7 статии (истражувања од областа на следниве јазици: македонски, турски, француски, непалски, кирунди), 2 статии се посветени на културолошки истражувања (за етнокоролошките карактеристики на ората Тешкото и Лесното и за влијанието на мебелот врз културолошкиот аспект на станбениот простор во првата половина на 20 век во Скопје), 2 статии се од областа на методиката на наставата по англиски јазик, а списанието завршува со рецензијата за докторската дисертација за јазичните грешки поврзани со менливите зборови во македонскиот јазик кај учениците во основното образование од Марија Гркова и со освртот кон научно-литературната монографија на Венко Андоновски за книжевниот текст како процес.

Им честитам и им благодарам на авторите и на сите јазични редактори, рецензенти и соуредници за нивниот придонес кон оформувањето на седмиот број на списанието „Палимпсест“ на кое му посакувам што повеќе читатели!

Намита Субиото, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

I am honoured to be a member of the International Editorial Board of “Palimpsest”, an international journal for linguistic, literary and cultural research, initiated and established three years ago at the Faculty of Philology in Stip. It is also a great privilege to participate with the foreword of the seventh issue.

From the first year until now, the journal has been published twice a year on a regular basis, with a wide range of papers covering all of the sections (Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews), created by authors from many different countries and various research profiles. Publishing a journal in electronic form is quite significant because it enables faster distribution and open access, thus enabling a wider circle of readership and greater opportunities for applying the results of the published papers.

In the 7th issue of “Palimpsest” there are 25 papers (twelve original scientific papers, ten theoretical papers, one review paper and two book reviews) by authors from eleven countries: Macedonia, Turkey, France, Burundi, Benin, Switzerland, Serbia, Ivory Coast, Senegal, Morocco, and Algeria, written in Macedonian, English, French and Turkish. The papers cover all the sections of the journal. The biggest number of papers belong to the Literature section (a total of twelve papers in which classical and contemporary Macedonian, Russian, Turkish, Spanish, French, and Algerian authors as well as folk arts are the subject of research), followed by seven papers in the “Language” section (with research conducted in the following languages: Macedonian, Turkish, French, Nepalese, Kirundi), two papers are dedicated to the cultural research (on the ethnocoreological characteristics of the folk dances “Teshkoto” and “Lesnoto” and the influence of furniture on the cultural aspect of housing space in the first half of the 20th century in Skopje), two papers are in the field of English language teaching methodology, and finally the journal concludes with a review of the doctoral dissertation on language errors related to inflected words in the Macedonian language among elementary school students by Maria Grkova as well as a review of the literary monograph written by Venko Andonovski on the literary texts as a process.

I congratulate and express my gratitude to all the authors and language editors, reviewers and co-editors for their contribution to the creation of the seventh issue of “Palimpsest”, wishing them a wider readership.

Namita Subiotta, *Editor of “Palimpsest”*

НАСЛЕДНИЧКАТА НА ХОМЕР: ДАФИНА ОД СЕЛО ПРОСЕНИК, СЕРСКО

Славчо Ковилоски

Институт за македонска литература, Скопје
slavcho.koviloski@outlook.com

Апстракт: Во трудот се осврнуваме на животот на една од најпознатите македонски интерпретаторки на народни умотворби од XIX век – Дафина од селото Просеник, Серско. Таа му била главен информатор на Стефан Верковиќ, кој од неа запишал голем број песни, од кои досега се утврдени 275. Поради вештината и убавината на испеаните песни, Верковиќ ја нарекол наследничка на Хомер и „жена со ретка остроумност и необичен дар за памтење“. Нејзините песни се со различни теми и мотиви, богати со метафори, епитети, богат фонд на лични имиња и топоними итн. Поради тоа, песните на Дафина претставуваат мал споменик за богатото културно-историско минато на Македонците.

Клучни зборови: *Дафина од Просеник, Стефан Верковиќ, XIX век, народни песни, архаизми, традиција.*

1. Вовед – Запишувачот на македонски народни умотворби: Стефан И. Верковиќ

Со името на Стефан Верковиќ се врзува појавата на првиот зборник со народни умотворби собирани на територијата на Македонија. Верковиќ (1821–1894), роден во селото Угљара, Босна, уште како млад ги прифатил идеите на илиризмот, сонувајќи за отфрлање на австро-унгарската и османлиската власт и обединување на Јужните Словени. Претходник на Миладиновци, со својата дејност на македонска територија, придонесол за будењето на западноевропскиот и рускиот интерес кон овој дел на Балканот, дотогаш непознат за нив. Соработувал со истакнатите слависти: Јанко Шафарик, со Александар Ф. Гиљфердинг, Вук Караџиќ, Франц Миклошиќ, Срезневски и други. Патувал ширум целиот Балкански Полуостров, развивајќи широка археолошка, етнографска, фолклористичка и политичка дејност.¹ Напишал или приредил повеќе дела, меѓу кои особено познати се: *Народне песни македонски Бугара, Веда Словена и Топографическо-етнографическиј очерк Македонии*. Всушност, животот и творештвото на Верковиќ се веќе добро познати кај нас, како што ќе видиме подолу во

¹ Подетално за животот на Стефан Верковиќ: Пенушлиски, 1960, стр. 31-35; Doklestić, 1981, р. 229-358; Верковиќ, 1985, стр. 5-74; *Документи...*, 1969; Годоровски, 1979.

текстот, благодарение на професорот Кирил Пенушлиски, еден од најдобрите познавачи на делата на Стефан И. Верковиќ.

Воодушевен од старините што можеле да се најдат на македонска територија, Верковиќ во еден извештај упатен до великиот кнез, рускиот принц Александар Александрович, посведочува дека Македонија изобилувала со „стари споменици“ кои биле од непроценлива важност не само за словенството туку и за човештвото воопшто. Понатаму, тој додава дека најскапоцениот споменик „тоа е традицијата народна, од најстари предисториски времиња, која по волја на Промислата, се зачувала не на пергамент или на камен, туку во усните преданија, произлезени од татко на син, од поколение на поколение, имено во народните песни“. (НБКМ-БИА, фонд: Стефан Веркович, а.е.3, л. 6.).

Потребно е да се спомене дека ограничени во време и простор, повеќе собирачи на народно творештво воспоставиле врски со локални првенци, трговци и учители. Тие, во договор со собирачите, запишувале и им испраќале разни фолклорни материјали: песни, приказни, легенди, поговорки и сл. Испратените материјали биле објавувани во посебни зборници и во периодиката под името на собирачот-барател, кој честопати го наведувал својот извор, собирачот-испраќач. Познати се повеќе вакви случаи. На пример, материјали на Верковиќ му испраќале: Теодосиј Гологанов, Георги Иванов, Димитар Димов, Георги Динков, Никола Гине, Димитрија Миладинов, Партениј Зографски, Атанас Кушовали и др. Во нашиот случај поврзан со народната пејачка Дафина од селото Просеник, Серско, записите на нејзините песни ги вршел самиот Стефан Верковиќ.

Како што кажавме, во 1860 година го датираме објавувањето на *Зборникот* на Стефан И. Верковиќ, преку кој на европската јавност ѝ ја подотворил вратата на богатата македонска културна ризница. Зборникот бил отпечатен во 1.500 примероци. Во извонредно значајниот предговор на книгата, Верковиќ изнел низа информации за географско-етнографските граници на Македонија, за распределбата на народностите кои живееле во неа и за состојбата на поетската традиција во земјата.

Потребно е да споменеме дека Верковиќ е единствениот извор за животот на народната пејачка Дафина од Просеник. Во контекст на првото и единствено спомнување на Дафина во историските извори, важно е да ја напоменеме приврзаноста на Верковиќ кон овој крај, кој како „некоја тајна волшебна сила“ силно го приврзала „што веќе на никој начин не ми беше можно да се одделам од него“, како што пишува самиот во една објава во загрепскиот весник *Народне новине*. (*Narodne novine*, 1868, стр. 2). Тој за постојано се населил во Серез во 1855 година, а песни почнал да собира во март 1856 година и продолжил во следниот период, до средината на 1859 година кога завршил со работата на неговиот Зборник. Ова е времето од кога датира и познатството со Дафина, од која тогаш младиот Верковиќ бил воодушевен. Како што може да се види, неговиот восхит од дотогаш анонимната народна пејачка ѝ обезбедил значајно место на страниците на македонската книжевна историја.

Во неговиот Зборник објавен во 1860 година посебно место имаат женските песни, првенствено испеани од Дафина од Просеник, како и од други жени од егејскиот дел на Македонија.² Употребата на терминот *женски песни* најмногу доаѓа до израз кај српскиот фолклорист, етнограф и граматичар Вук Стефановиќ Караџиќ, по чиј урнек ќе се водат и македонските фолклористи од XIX век. Приказните и песните Караџиќ ги разделил на машки и на женски, при што машките ги опишал како смешни и хумористични, додека женските како долги и полни со секакви чуда (за царски ќерки и бајачки). Фактички, тој проценил дека машките приказни, иако измислени, биле толку добро срочени што се чинело дека се реалистични. Женските приказни, според него, биле нереални, поради тоа што во нивната содржина биле вметнати низа невозможности и измислици. Според Караџиќ, народните песни се делеле на јуначки и на женски. Тој забележал дека женските песни не ги пееле само жените и момите, туку и машките, особено момчињата, и тоа најмногу по двајца на еден глас. Во северните краишта на Балканот повеќе се пееле јуначките песни, додека, пак, во јужните (каде што се наоѓа и Македонија) повеќе се пееле женските песни. (Караџиќ, 1985, стр. 529-539). Оваа информација оди во прилог на нашето мислење дека најубавите примери од усното народно творештво ги испеале македонските жени.

На сличен начин како Караџиќ, работел и Верковиќ. Женските песни што тој ги објавил во својот *Зборник* ги поделил на два дела: I. песни слушани од пејачката Дафина од Просеник (Серско) и II. песни од повеќе пејачки од разни македонски краишта (од Серско, од Велешко, од Дебар и од Крушево кај Прилеп). Првиот дел содржи 235 песни, додека вториот содржи 100 песни. Кај песните не е означено од кого биле слушани (освен во првиот дел кој бил испеан од Дафина), нема место и време кога се слушани и запишани. Сепак, и покрај ваквите недостатоци, Зборникот на Верковиќ има своја фолклористичка и јазична вредност, бидејќи во дел од нив се среќаваат траги од најстарите словенски говори. Оваа констатација особено се однесува на македонските краишта во кои се сочувал носниот изговор.

2. Животните врвици на народната пејачка Дафина од Просеник

Во средината на XIX век, за време на престојот на Верковиќ во Просеник (15 километри северозападно од градот Сер или 3 часа пеш), селото било христијанско, чии жители ја признавале духовната власт на Цариградската патријаршија. Дури и откако многу македонски градови и села ја отфрлиле грчката духовна власт, Просеник останал под силно грчко влијание. Во него постоело и училиште во кое наставата се одвивала на грчки јазик. Во таква општествено-културна средина, негувањето на мајчиниот словенски јазик и интерпретацијата на народните песни на истиот тој јазик значеле и отпор против целосната грцизација на домородното македонско

² Меѓу првите одгласи за Зборникот на Верковиќ ги регистриравме оние во весниците: *Съвременна летопис* (Български книжици), III кн. 16 авг. 1860; Цариградскій вѣстникъ, Цариградъ, 28 Јануарій 1861, No. 5, 3.

население. Всушност, преку фолклорот, името на Дафина зрачи како чувар на народниот македонскиот говор од Сер и Серско.

Во македонската наука интересот за Дафина го проследуваме преку повеќе фолклористички студии, во прв ред преку трудовите на Кирил Пенушлиски, а потоа и по статиите на Гане Тодоровски, Томе Саздов, Блаже Конески, Васил Тоциновски, Ванчо Тушевски, Томислав Тодоровски и други, кои пишувајќи за македонскиот фолклор се осврнуваат и на Дафина.³

Дафина од Просеник (Серско) е една од најистакнатите македонски интерпретаторки на народно творештво која живеела во средината на XIX век. Таа му била главен информатор на Стефан Верковиќ кој од неа запишал голем број песни, од кои досега се утврдени 275. За жал, Верковиќ не оставил поподробни белешки за нејзиниот живот, па дури ни за нејзиното презиме. Поради тоа, во македонската книжевна историја нејзиното име е врзано за местото на живеење.⁴

Исто така, отворено останува и прашањето за годината на нејзиното раѓање. Самиот Верковиќ во предговорот кон првата книга на неговиот Зборник, потпишан во февруари 1860 година, пишува дека Дафина уште на 16 години била позната по своето пеење. Меѓутоа, останува нејасно дали Дафина имала 16 години кога му ги пеела песните на овој собирач на народни умотворби или, пак, само била позната пејачка уште на оваа возраст, а песните на Верковиќ му ги испеала на подоцнежна возраст. Исто така, нејасно е дали наведената возраст се однесува на периодот кога Верковиќ го пишувал предговорот (во 1860 г.) или во времето кога ги запишал нејзините песни (1856 г.). Во секој случај, периодот во кој треба да ја бараме годината на нејзиното раѓање се движи помеѓу доцните 30-ти и почетокот на 40-тите години (временска рамка од првата половина на XIX век).

Уште како млада, Дафина се омажила и се преселила во Сер. Како што веќе спомнавме, афинитети кон пеењето покажала уште во најраните години, па веќе на 16-годишна возраст „толку била на глас поради пеењето, што сите околни села ја повикувале за време на свадби, да раководи со хорот пејачки додека траела свадбата“. (Пенушлиски, 1985, стр. 67). Како што забележува Кирил Пенушлиски, Верковиќ „особено е воодушевен од Дафина, народна пејачка од селото Просеник во близината на Серез, од која забележал 270 песни. Тој Дафина дури ја споредува со најголемите народни пејачи и ја наречува ‘бугарска Омирка’“. Затоа, Пенушлиски заклучува: „Како што се гледа, далеку поголемиот дел од материјалот на Зборникот на Верковиќ го

³ Во бугарската наука извонреден придонес за популаризирањето на името на народната пејачка Дафина, меѓу другите, дал Петар Динев. Повеќе во: Веркович, 1980, 32 страници. Да се види и кај: Стоилов, 1916.

⁴ Позначајни изданија на збирката песни на Верковиќ: *Народне песни македонски Бугара*, скупо Стефан И. Верковиќ, књига прва, женске песни, у Београду 1860; *Македонски народни песни*, собрани од Стефан И. Верковиќ, редакција и предговор Кирил Пенушлиски, Кочо Рацин, Скопје, 1961; Стефан И. Верковиќ, *Македонски народни песни, книга прва, женски песни*, подготвил и редактирал Кирил Пенушлиски, Македонска книга, Скопје, 1985; Стефан И. Верковиќ, *Македонски народни умотворби, книга трета, Јуначки и трапезарски песни*, подготвил и редактирал Кирил Пенушлиски, Скопје, 1985 (со 40 трапезарски песни од Дафина).

чинат песните на Дафина, народна пејачка со најбогат забележен и објавен репертоар со македонски народни песни. Би можело затоа да се каже дека неговиот Зборник е на оваа талентирана пејачка. Можеме само да сожалуваме што Верковиќ целиот нејзин репертоар не го издал во една книга, вклучувајќи ги и оние песни, 'трапезарски', како што вели тој, што ги чул и запишал од неа, и за кои соопштува во предговорот на Зборникот, дека ќе ги печати скоро во втората книга заедно со другите јуначки песни и дека во Зборникот внесол само 'неколку од њени(х) трапезарски(х) песама... које су биле најлепше, и које управо по садржају свом у строгом смислу и нису мушке, него или митологиског или љубавног садржаја'". (Пенушлиски, 1985, стр. 62). Како што видовме, од запишаните 275 песни, Верковиќ во својот зборник објавил 235 песни од Дафина.

Во третата книга од Зборникот на Верковиќ објавен во Скопје, 1985 година, како втор дел од збирката се наоѓаат уште 40 песни од Дафина: „Песни трапезарски од пејачката Дафина од Просеник кај Серез“. Овие песни, заедно со првиот дел „Песни јуначки од слепецот Јован Михајлов од село Броди (грчки Ворондиј) во Серската нахија“ Верковиќ ги подготвувал за печат, но не ги објавил. Проучувачите на народното творештво утврдиле дека нејзините трапезарски песни во оваа збирка, споредени со песните на Јован Михајлов, се поблиски до народната традиција, но „сепак од нив може да се констатира дека нејзе не ѝ 'лежело' епското пеење, можеби и заради неговата упростена мелодиска страна и фактот дека тие обично се придружувале со гусла“. (Верковиќ, 1985, стр. 12). Во спомнатата трета книга на овој Зборник, песните на Дафина се нумерирани со броевите од 59 до 98, и за разлика од првата книга, имаат наслови. Исто така, забележливи се и извесни јазични разлики во двете книги каде што се застапени песните на Дафина, особено во бележењето на одредени гласови, што може да се толкува и како недоволно познавање на македонските говори од Серско.

3. Дафина: остроумна жена со необичен дар за памтење

Песните на Дафина, Верковиќ ги забележал едновремено, без поголемо временско растојание од едно кажување до друго. Таа го повикувала уште неколку пати, откако му испеала 200 песни, а времето и местото на пеење се строго ограничени на серскиот крај. Со жалење можеме да констатираме дека иако собирачот и објавувачот имале доволно материјал кој можеле да го објават и во посебна книга, испеан само од оваа народна пејачка, тоа не го направиле.

Еве што запишал Верковиќ за квалитетите на Дафина: „Помеѓу многуте пејачки на кои при собирањето сум наишол, најпозната е Дафина од Серез, жена со ретка остроумност и необичен дар за памтење... Таа ми прикажуваше како уште од млади години чувствувала во себе голема склоност и љубов кон песните и пеењето, така што каде и да чуела во својата околина за некаква жена или маж кои знаеле многу песни, таа... дотогаш не мирувала додека сите песни не ѝ ги искажеле кои ги знаеле, а што се однесува на памтењето, вели, дека ѝ било доста само еднаш песната да ја слушне и веднаш ќе ја запамтела“. (Верковиќ, 1860, стр. XIV-XV).

Тврдењето на Верковиќ дека Дафина била ретко остроумна жена и со необичен дар за паметење сосема се совпаѓа со профилот на пејачката која го оставила најголемиот број песни регистрирани од еден интерпретатор во Македонија. Дафина ги учела песните со слушање, најчесто во своето село и од своите соселани. Меѓутоа, во одредени случаи, таа слушала и песни што не биле од нејзиното родно село, кога непознати болни доаѓале да ѝ се помолат на чудотворната икона на св. Димитрија во црквата во Просеник, со надеж дека ќе оздрават. Нејзината дарба за паметење била толку голема што песните ги учела и само со едно слушање.

Овој случај нè доведува до одговорот како пејачите ги паметеле народните песни. Преку мнемотехниката, тие барале врски меѓу нештата кои ќе го олеснат нивното помнење: одредени фрагменти или остатоци, врз кои се потпирале да запомнат нешта кои се случиле или да се потсетат на нешта кои веќе биле меморирани.⁵

Така, учењето можело да биде на два начина: директно или индиректно. Директниот начин на учење го идентификуваме како индивидуален, кога една пејачка своето знаење на народни песни или приказни му го пренесувала на одделна личност, најчесто дете. Индиректниот начин го поистоветуваме со учењето преку слушање на народни умотворби на разни собири по повод празнување или извршување работни обврски, каде што мнозина интерпретатори, познати или непознати, пееле или раскажувале, а внимателниот слушател нив ги запаметувал и подоцна ги интерпретирал.

Во првиот случај, станува збор за техника на усвојување која постарите (најчесто бабите) им ја пренесувале на своите внуци. Имено, иако широките народни маси не биле образовани, а во тоа време и не се обрнувало внимание на психолошките карактеристики на децата, постарите членови на семејствата ги знаеле отвореноста на детската мисла и нивната способност за впивање нова материја. Бидејќи детскиот мозок во најраната возраст е „*tabula rasa*“ или „празна табла“, врз основа на нивните процени, жените, а најчесто бабите, избирале некој од своите потомци (внуци) кому му го пренесувале своето знаење. Тие најпрво започнувале да ги учат кратките форми на изразување, односно да им пеат кратки песни. Со методот на постојано слушање и повторување,⁶ децата се оспособувале за понатамошно восприемање на подолги форми на народни песни, меѓу кои и јуначките.

Во секој случај, кај народните интерпретатори до израз доаѓале „индивидуалните одлики на секој поединечен пејач кои, каде во поголема, а каде во помала мера, различно кај секој, се огледувале во изборот на репертоарот, во поимањето и чувствувањето на светот, во животната

⁵ „Усниот создавач, имено, ја памти само основната фабула на песната, додека нејзината текстуална реализација ја импровизира на лице место... Пејачот располага со одреден број обрасци за градење на стихот, па поради тоа во секој момент може да опеа некој настан. Експериментите покажале дека повеќето од пејачите се способни да ја отпеат песната која претходно ја чуле од друг пејач и притоа се уверени дека ја повторуваат од збор до збор. Се разбира, не ја повторуваат, туку ја прераскажуваат нејзината фабула, импровизирајќи и креирајќи нови стихови со помош на своите веќе совладани техники.“ (Pavličić, 1986, p. 422).

⁶ Повеќе кај: Мартиноска, 2008.

филозофија, во склоноста или одбојноста за одредени историски личности и настани, и за специфичните животни ситуации, во определеноста за особени локалитети, во поетската постапка, во изразот, во својствените изговори и дури во поединечни зборови“. (Недић, 1976, стр. XLIII).

Бидејќи индивидуалноста во пеењето е карактеристика на секоја пејачка, во оценувањето на уметничките квалитети на песната и во вметнувањето на авторското во неа, потребно е да се утврдат неколку параметри: дали се користела со епитети, метафори и други стилски фигури, дали имала смисла за епско раскажување, колку можела да го претстави имагинарното итн. Важно е да се знае и дека сите тие вметнувале нешто свое, најчесто несвесно. Поголемиот број пејач(к)и ги менувале постарите лирски песни, создавајќи нови варијанти, „а во случаи на исклучителна даровитост и потполно нови, и сопствени, уметнички творби“, забележува Недиќ. (Недић, 1976, стр. XLIX). На тој начин, во веќе постојните песни тие внесувале свој авторски влог, а во други случаи, под превезот на анонимноста, се јавувале и како создавачи на нови народни умотворби. За постојните песни е важно да се знае како пејачите се однесувале кон нив, односно како ги пренесувале понатаму: дали повеќе или помалку се придржувале кон востановениот ред и начин на интерпретирање или, пак, со нив постапувале слободно и создавачки.

Врз основа на исказите на запишувачите на народните песни, може да го извлечеме заклучокот дека помалку надарените пејачи при пеењето главно се држеле до изворот од кој ја слушнале песната. Тие многу помалку ги менувале содржината и редоследот на песните, за разлика од понадарените пејачи кои знаеле да импровизираат и во содржината на песната да вметнуваат новини, производ на тогашните општествено-економски услови.

Како што спомнавме, Дафина лесно пеела, а уште полесно импровизирала. Така, кога Верковиќ по втор пат ги препрочитувал запишаните песни од Дафина за поголема точност, „таа не беше задоволна со песната бр. 19, туку ми рече: пиши ја оваа одново и тогаш ми ја кажа вака, како што е овде запишана под бр. 235. Тоа како да посведочува дека Дафина од толку стотини песни многу и сама со својот поетски дар да ги дотерува и како права импровизаторка дадените мисли во зборови ги облекува“. (Верковиќ, 1985, стр. 295).

Значи, често пати Дафина вадела или додавала нови стихови и развивала свои варијанти (забележлив е неправилниот размер на песните – уште еден показател за нејзините импровизаторски способности). Кај неа силно се чувствува уметничката страст за создавање и пресоздавање. Всушност, како што може да се види од една од забелешките на Верковиќ, Дафина била мошне самоуверена во своите поетски квалитети. Само така можеме да го протолкуваме нејзиното барање упатено до Верковиќ да му донесе некоја друга позната пејачка од Сер (за жал, не е наведено името) „и да видиме дали се нејзините песни подобри или на оваа стара жена“. (Верковиќ,

1985, 329).⁷ Се чини дека Дафина не се плашела од конкуренција, туку напротив, ја посакувала. На таков начин, уште повеќе можела да ја покаже својата дарба за паметење и пеење.

Во врска со усното творештво на Дафина, ќе се послужиме со истражувањето на Кирил Пенушлиски кој утврдува дека како според бројот на песните, така и според бројот на варијантите, Дафина била една од најнадарените македонски пејачки: од 235 песни кои Верковиќ ги внел во *Зборникот*, 70 биле варијанти. (Верковиќ, 1985, стр. 67). Од нив, најмногу има песни со по две варијанти (36). Со по три варијанти има 33 песни, со по четири варијанти 16 песни, а 17 песни се недовршени.

Во песните со по четири варијанти, сретнуваме четири мотиви: купување подароци на либето, момини претсмртни желби, колку жали мома за либето и моме везе кошула. Во четири варијанти го сретнуваме само мотивот мома отфрла љубов (песните со број: 67, 68, 113, 142). (Верковиќ, 1985, стр. 67). Од наведените мотиви можеме да го увидиме и интересот на Дафина.

Во првиот дел од *Зборникот* на Верковиќ се наоѓаат песните кои собирачот ги класифицирал како: Петровденски песни, Орски песни, Аргатски песни, Лазарски песни, Свадбарски песни, Трапезарски песни, а по една творба наоѓаме во категориите: Песна ѓурѓовска, Песна константиновска и песна Петровска. Ваквата класификација е неоснована: „таа претставува само слободно распределување на мотивите спрема нивниот општ карактер и зависност од поводот за нивното исполнување“. (Пенушлиски, 2004, стр. 284). Сепак, неа ја изнесуваме во оригинал, според тогашните сфаќања на Верковиќ. Треба да се истакне и тоа дека запишаните песни немаат наслови (освен песната со број 224, „Излагала чума“). Наместо наслови, песните се нумерирани со бројки, од 1 до 335, колку што има во *Зборникот*.

Како што можевме да видиме, темите кои Дафина ги употребувала во своите песни се многубројни. Затоа, во оваа прилика ќе издвоиме и неколку песни кои сметаме дека можат да го илустрираат талентот на Дафина: девојката грабната насила, п. 249; девојката бара начин да биде со момчето, тајно се сретнува со момчето, п. 31; се нашле брат и сестра (инцест), се стресла земјата, п. 22, п. 141; момчето ѝ нуди да ѝ купи нешто на девојката, п. 52, п. 81; момчето се восхитува на убавината на девојката, п. 62; девојката се разболела од љубов, п. 125; момчето ќе ја следи девојката од љубов, ја убедува да биде со него, п. 120, п. 198, п. 233; момата го задржува момчето во постела крај себе, п. 231; момчето ја лаже момата дека нема друго либе, п. 190; момата не си ја менува верата, п. 199.

Поетиката на нејзината мисла создала посебен свет во кој на магијата на љубовниот занес и невиноста умеела вешто да му додаде трагична нотка. Прекрасни примери за состојбата на духот на девојката сретнуваме во стиховите: „јазе ке си умра / млада и зелена, / та ненаходена / и ненаносена“.

⁷ За натпејувањето види кај: Татаровска, 2004, стр. 185-202. Татаровска се задржува на натпејувањата на ликовите од песните, при што забележува дека: „да се однесе победата значи да се вгради идентитетот во она што се опојмува како дефиниција... Победата се изедначува со врвовите на земната среќа, таа ја носи славата за сите времиња, таа е признавање дека меѓу најдобрите во нешто победникот е најдобар“. (Татаровска, 2004, стр. 197).

(п. 29). Уште потрагична била љубовта кога момата со радост го чекала момчето да се врати, но не го дочекала. Наместо момчето, се вратил само коњот на кој имало: „зелено седло, / на седлото ѝ / книга пишана. / Книгата пее: /”Жени се, Вело, / нимој ме чекаш!“ (п. 42, стр. 131).

Факт е дека жените биле носители на традицијата и на јазичното богатство на македонскиот народ и во голема мера придонесле за зачувување на јазичните карактеристики на одреден регион. Сепак, стилот на пејачот или пејачката зависел од неговите/ нејзините интерпретаторски можности. Експресивноста во изразите, постојаните епитети, забавувањето и освежувањето на звучноста, сето тоа се карактеристики што се универзални за сите добри интерпретатори.

Во песните испеани од Дафина сретнуваме голем број архаизми, турцизми и грцизми, кои се употребувале во минатото, а денес во голема мера се исчезнати од нашиот јазик. Самиот Верковиќ бил свесен за значењето на овие зборови за лингвистиката, па на крајот од првата книга (*Женски песни*), составил еден речник на непознати зборови. Од оние кои и денес ги сретнуваме, макар и само во литературата, ќе ги наведеме: бубаќ – памук, борина – дрвце од бор за потпалување оган (за горење), вејка – гранка, гиздава – убава, дотерана, потоа чунке – значи, всушност. Други зборови, пак, се непознати и изгубени во денешниот македонски јазик, како на пример: зулепсува – хули, прекорува, потоа зере – бидејќи, граматик – писар, одреви – одговори, таврува – се гордее, се дотерува, се украсува, колаклија (сабја) – крива (сабја), бигла – грижа итн. Некои од зборовите се пренесени со погрешно значење. Така, на пример, осојница е протолкувана како – змија осојница (а тоа е северливо место, ладно место каде што не допира сонцето), т.е. лута или, пак, тумбе со толкување чета (а тоа е врв, возвишение, могила). Како што можеме да видиме и од анализата на Кирил Пенушлиски на песните во *Зборникот* на Верковиќ, Верковиќ грешел во објаснувањата на одделни зборови, како на пример, баца – „окно на куќи“, галена – „малена и негована девојчица“ (Пенушлиски, 1985, стр. 74)⁸ и др. Иако начелно, тој, како и преостанатите запишувачи на умотворби кои не биле од Македонија, се трудел слушнатите песни и приказни да ги запише онака како што ги изговарале нивните извори, во запишаните и објавените зборници се забележуваат низа грешки и недоследности: неразликување на гласот ч од српското ĥ; неправилности при бележењето на гласовите ќ и ģ; србизми и бугаризми; погрешно претставување на вокалните самогласки р и л; на темните вокали (ъ и ь) и носовките и слично.

Интересен е зборот јуда кој исто така е забележан во речникот. За него, Верковиќ запишал: „Дафина на моето прашање не знаеше да ми каже што значи ова име, само рече: ’нешто лошото‘. После тоа одејќи кај еден Дебранин од кој препишував песна и кажувајќи му дека сум слушнал едно чудно име, кое не знам што значи, но сепак од смислата ми се чини дека тоа ќе биде српската Вила; на тоа тој ми рече дека Јуда не значи Вила, туку Змеј, а Вила кај нив се вика Самовила“. Овој став и страв на Дафина од

⁸ Истото и во: Пенушлиски, 2004, стр. 293.

споменувањето на змејови и самовили, односно „лошото“ кореспондира со ставот на македонските жени од XIX век дека колку што е можно, тие не треба да се споменуваат или да се раскажува за нив. Овој случај е речиси идентичен со ставот на народната пејачка Парашкева Сирлешчова од Банско, главната информаторка на браќата Димитар и Костадин Молерови во нивниот *Зборник* со народни умотворби. Имено, таа не довршила две песни пеени во 1898 година, иако го знаела нивниот крај. Станува збор за песните: „Свекрва маѓосница“ (п. 353) и „Бездетна добива дете (II)“ (п. 366). На крајот од песните, Молерови оставиле белешки дека: „никако не ѝ е пријатно да зборува за змејови и самовили, бидејќи, којшто ги спомнува, при него налетуваат“ (Молерови, 1954, стр. 388).

Друг значаен момент поврзан со Дафина, на кој треба да се посвети внимание, е богатиот фонд на имиња кои ги употребувала во песните. Тие претставуваат вистинска ризница на лични имиња од средината на XIX век. Во песните на Дафина тие се сретнуваат во нивната целосна, во скратена или, пак, во архаизирана форма. Во однос на бројноста, женските имиња се значително повеќе застапени во однос на машките. Според податоците до кои дојдовме од Државниот завод за статистика од административниот регистар на население (од 31.12. 2014 година), најголемиот дел од нив денес се сретнуваат сосема ретко: Лимона (Лимончица), Јаглика, Краља, Ирина, Маргиде, Карамфила, Карафила, Руже, Рада, Маруда, Ѓурѓица (Ѓурѓе), Нана, Годора, Вена, Струмка, Митра, Стојана, Стана, Јанка, Рина, Мана, Каља, Сипа (Сипана), Боја (Бојана), Димана, Маринка (Маруша), Дојна, Кита, Дана, Гина (Гини), Петра, Милка, Елкена, Ракита, Патруна, Невена, Тона, Мара, Милинка, Пена, Велика (Вела), Злата, Маруда, Виша, Цвета, Дона, Белина (Белилина), Салина и други.

Според истите податоци од Државниот завод за статистика, женските имиња кои воопшто ги нема или, пак, се застапени со помалку од 5 носители се следниве: Димана, Маруда, Краља, Патруна, Струмка, Јаглика и Дојна. Од женските имиња што сè уште се во употреба, најфреквентни се: Јана (со 3.566 носители), Ангелина (1.487), Калина (1.181), Неда (787), Вида (437) и Катерина (250). Ова е само мал показател за значењето на Дафините песни, во кои наоѓаме зачувани голем број термини и именки кои денес не се употребуваат. Тие претставуваат мал споменик за богатото културно-историско минато на Македонците.

4. Заклучок

За животот на една од најпознатите македонски интерпретаторки на народни умотворби од XIX век, Дафина од селото Просеник, Серско, постојат сосема малку податоци. Познато е дека таа му била главен информатор на Стефан Верковиќ, кој е и единствениот извор за нејзиниот живот и нејзините интерпретации на народни песни. Верковиќ од Дафина запишал голем број песни, од кои досега се утврдени 275. Поради вештината и убавината на испеаните песни, Верковиќ ја нарекол наследничка на Хомер и „жена со ретка остроумност и необичен дар за памтење“. Нејзините песни се со различни теми и мотиви, богати со метафори, епитети, богат фонд на лични имиња и

топоними итн. Поетиката на нејзината мисла создала посебен свет, во кој на магијата на љубовниот занес и невиноста умеела вешто да му додаде трагична нотка. Дафина лесно пеела, а уште полесно импровизирала. Често пати таа вадела или додавала нови стихови и развивала свои варијанти (забележлив е неправилниот размер на песните – уште еден показател за нејзините импровизаторски способности). Кај неа силно се чувствува уметничката страст за создавање и пресоздавање.

Библиографија:

а) Архивски извор

Народна библиотека Кирил и Методи - Български исторически архив, София: НБКМ-БИА: фонд: *Стефан Веркович*, а.е.3, л. 6.

б) Литература

- Верковиќ, Стефан И. (1985). *Македонски народни песни, книга прва, женски песни*. Подготвил и редактирал Кирил Пенушлиски. Скопје: Македонска книга.
- Верковиќ, Стефан И. (1985). *Македонски народни умотворби, книга трета, Јуначки и трапезарски песни*. Подготвил и редактирал Кирил Пенушлиски. Скопје: Македонска книга.
- Веркович, Стефан И. (1980). *Народни песни на македонските българи, кн. 1*, с предг. от Петър Динев. София: Български писател.
- Документи за българското възраждане от архива на Стефан И. Веркович, 1860-1893*. 1969. БАН, София.
- Караџић, Вук Стефановић. (1985). *Српске народне пјесме, књига прва, у којој су различне женске пјесме*. Приредио Владан Недић. Београд: Просвета, Нолит.
- Македонски народни песни*. (1961). Собрани од Стефан И. Верковиќ. Редакција и предговор Кирил Пенушлиски. Скопје: Кочо Рацин.
- Мартиноска, Ана. (2008). *Митот и ритуалот во македонскиот фолклор: релации и проникнувања*. Скопје: Институт за македонска литература.
- Молерови, Братја Димитър и Костадин. (1954). *Сборник за народни умотворения и народопис*, книга XLVIII, народнописни материали от Разложко, под редакцијата на акад. Ст. Романски. София: БАН.
- Народне песни македонски Бугара*. (1860). Скупно Стефанъ И. Верковић, књига прва, женске песни, у Београду.
- Недић, Владан. (1976). *О усменом песништву*. Приредио Мирослав Панџић. Београд: Српска књижевна задруга.
- Пенушлиски, Кирил. (1960). „Прилог за биографијата на Стефан И. Верковиќ“, *Трудови на Филозофски факултет*, 1/1-2. Скопје.
- Пенушлиски, Кирил. (2004). *Природата на фолклорот*. Скопје: Матица македонска.
- Саздов, Томе. (1999). „Можна ли е фолклорна творба денес? (Застапеноста и реализацијата на фолклорните норми во современоста)“, *Македонски фолклор*, бр. 53, Скопје.
- Стоилов, Антонъ П. (1916). Показалец на печатанитѣ презъ XIX вѣк български народни пѣсни, I, 1815-1860. София.
- Съвременна летопис* (од: Български книжици). (1860). III кн. 16 авг.
- Татаровска, Ленка. (2004). „Натпејувањето во македонската народна поезија како дел од космичката игра“, *Спектар*, бр. 43-44, Скопје.

Тодоровски, Гане. (1979). *Веда Словена*. Скопје: Македонска книга.

Цареградский вѣстникъ. (1861). 28 Јануарій 1861, No. 5, Цариградъ.

*

Doklestić, Ljubiša. (1981). „Životni put Stjepana Verkovića (1821-1894)“, *Radovi*, vol. 14(1), Zagreb.

Dopiska. (1868). *Narodne novine*, god. XXXIV, br. 205. Zagreb.

Pavličić, Pavao. (1986). „Epsko pjesništvo“, во: Zdenko Škreb, Ante Stamać, *Uvod u književnost, teorija, metodologija*, четврто, poboljšano izdanje. Zagreb: Globus.

Slavcho Koviloski

Institute of Macedonian Literature, Skopje

Succesor of Homer: Dafina from the Village of Prosenik, Serres Area

Abstract: In this paper we refer to the life of one of the most famous Macedonian interpreters of folk songs from the XIX century, Dafina from the village of Prosenik, Serres area. She was the most significant informant of Stefan Verkovich, who had written a number of songs from her, of which 275 have been determined so far. Because of the skill and beauty of the songs, Verkovich called her “Homer’s succesor” and “a woman with rare wit and unusual gift to remember”. Her poems are with different themes and motifs, rich in metaphors, epithets, a rich fund of personal names and toponyms, etc. Therefore, Dafina's songs represent a small remembrance to the rich cultural and historical past of the Macedonians.

Keywords: *Dafina from Prosenik, Stefan Verkovich, XIX century, folk songs, archaisms, tradition.*

ГОД. IV
БР. 7

ПАЛІМШЕСТ

PALIMPSEST

VOL. IV
NO 7